

Kjeft i barnehagen

Barn, som har det vanskelig får mest kjeft i barnehagen

En intervjuundersøkelse utført i forbindelse med en masteroppgave ved Universitetet i Oslo tar for seg førskolelærerperspektivet på kjeft i barnehagen. Resultatene fra denne undersøkelsen antyder at det er de barna som fra før av har det vanskeligst som får mest kjeft i barnehagen. Dette stemmer overens med hva den danske professoren Erik Sigsgaard skriver i boken "Kjeft. Et oppgjør med kjeftepedagogikken" (2003). Ifølge Sigsgaard kan det være en tendens til at kjefting tas systematisk i bruk ovenfor enkelte barn i barnehagen, og at blant de barna som får mest kjeft finner man "risikobarna". Da utfordres oppfatningen om at opphold i barnehage automatisk vil fremme en positiv psykososial utvikling hos barn i som befinner seg i forhøyet risiko for en negativ utvikling. Det kan være at barnehagen er flott for barn som fra før av har det bra, men at det tilsynelatende er mer tilfeldig hvordan de "vanskelige" barna blir møtt av personalet i barnehagen.

Av Elisabeth Børnich

*Elisabeth Børnich er utdannet spesialpedagog med Mastergrad med fordypning i psykososiale lærevan-
sker i 2005. Børnich arbeider nå i
pedagogisk fagteam iOslo, og har
tidligere jobbet bl.a. som pedago-
gisk leder i barnehage.*

ER BARNEHAGE BRA FOR BARN?

Vi kan nok ikke beslutte en gang for alle om barnehage er bra eller dårlig, men heller at for enkelte barn kan barnehagen være et livsviktig mulighet, mens for andre kan tiden i barnehagen oppleves som vanskelig og vond. Innenfor hver barnegruppe vil man finne store forskjeller i barnas temperament,

sosiale ferdigheter og oppvekstvilkår, på samme måte som man vil finne at klima og utforming vil variere i ulike barnehager (Ekholm og Hedin 1993). Individene innenfor et miljø påvirker hverandre gjensidig, og et "sprudlende" barn møtes gjerne med mer hengivenhet og glede enn et barn som oppfattes som vanskelig eller avvisende (Smith &

Ulvund 1999). Dermed vil barn innenfor samme barnehage kunne oppleve barnehagen på svært ulike måter.

BARNEHAGEN SOM OPPVEKSTARENA OG FOREBYGGENDE INSTANS

Tradisjonelt sett har man ønsket å se på barnehagen som et supplement til den omsorgen barn får i hjem-

met, men i forhold til svært små barn eller barn som av ulike årsaker har behov for ekstra støtte, kan en nær og positiv relasjon til en pedagog "som gir barnet en opplevelse av å bli akseptert, og av å være betydningsfull; en voksen som er villig til å la seg involvere i barnets liv" (Sagbakken 2001: 164) være et viktig forebyggende tiltak.

Etter at vi begynte å bygge ut daghjem med avdelinger som tar imot barn helt ned i ettårsalderen, er mange barns kontakt med de voksne i barnehagen blitt en meget stor del av den voksenkontakten de får, og derfor av stor betydning for deres erfaringer og læring, som i stor grad bestemmer deres utvikling (Rye 2000: 109).

Psykososiale vansker hos barnehagebarn ser ut til å være en omfattende og vedvarende utfordring

Forskningen ved NOVA preges også av at stadig yngre barn tilbringer mer tid i barnehagen:

"Det skjer store forandringer i hvordan omsorgen for ett- og toåringer blir organisert, og dermed også for deres dagligliv. Det er knyttet faglige usik-

kerheter og politiske uenigheter til disse forandringene, og kunnskapsbehovet er stort. (...)" ([1]NOVA SIP IV - Barneforskning).

I 2005 hadde 231 400 barn et barnehagetilbud i Norge, en økning på 10 900 barn fra året før. (Statistisk sentralbyrå 2006). Barnehageloven (1995: jf § 9) gir barn med vansker rett til å bli prioritert ved opptak i barnehage, og barnehagens funksjon som forebyggende barnevern blir stadig viktigere (Rammeplan for barnehagen 1997). Psykososiale vansker hos barnehagebarn ser ut til å være en omfattende og vedvarende utfordring, og i spesialpedagogisk sammenheng vil forebygging ofte handle om å søke å forhindre eller minske en negativ utvikling forårsaket av vanskelige vilkår under oppveksten (Befring 2001). Undersøkelser viser at det er kvaliteten på omsorgen som avgjør om en tidlig start i barnehage vil ha en positiv innvirkning på barnets psykososiale utvikling, og at barnehager av lav kvalitet vil kunne ha en uheldig innvirkning på barnas sosiale fungering (Smith & Ulvund 1999).

HVA ER KJEFT?

Det legges mye forskjellig i begrepet kjeft, og førskolelærerne i intervjuundersøkelsen omtalte blant annet kjeft som en form for mobbing av barn:

" (...) De barna som får mye kjeft, de har kanskje ting som er litt usympatiske, ikke sant. Det er jo på en måte en form for mobbing da, hvis du hele tiden blir utsatt for kjeft, da. Det er jo det." (Førskolelærer fra intervjuundersøkelsen).

Videre omtaler de kjeft som en form for overgrep, og sammenligner bruken av kjeft med hundedressur:

"Kjeft synes jeg egentlig er en form for overgrep. At man ... man kan også kjeftte på bikkja si, ikke sant? Hvor det er en måte ... hvor man setter seg høyere enn. Det blir ikke likeverdig kommunikasjon av det hvor jeg bruker min makt, enten i å være voksen eller, makt over et annet vesen, fordi den kommunikasjonen ikke er likeverdig" (Førskolelærer fra intervjuundersøkelsen).

Videre omtaler de kjeft som en form for overgrep, og sammenligner bruken av kjeft med hundedressur

Barnepsykolog Magne Raundalen hevder at vi forsterker aggressiv oppførsel hos gutter gjennom måten vi snakker til dem, samtidig som de sakter akterut i forhold til

utvikling av kommunikasjonsferdigheter, interaksjon, dialog og omsorg (Raundalen 2004). En av førskolelærerne i undersøkelsen nevner at man kjefter annerledes på gutter, og omtaler denne kjeftingen som en mer "utagerende kjefting".

"Jo altså den der vanlige er jo at "gutter får mer kjeft " men det er kanskje mer den der utagerende kjeftingen, men det er mange måter å kjeft på (...)" (Førskolelærer fra intervjuundersøkelsen).

En av førskolelærerne i intervjuundersøkelsen forbinder kjefting med å være lite raus og litt "firkantet":

"Kjeft det går på en måte sånn der (...) "Sånn gjør man ikke" eller "man kan da ikke gjøre sånn" eller "man har ikke kanel på sånn og sånn grøt " "kanel har man bare på sånn grøt"(...) Jeg synes jo det er en form for kjeft (...) det er i hvert fall ikke å anerkjenne det barnet ... pluss at man er litt sånn firkantet, for man har veldig klare rammer for hva man gjør og ikke gjør, og det henger veldig nøye sammen med ens egen oppdragelse" (Førskolelærer fra intervjuundersøkelsen).

Berit Bae (2004) skriver om voksnes grenseutøvelser gjennom trange og romslige mønstre. I de trange mønstrene ser det ut til at det viktigste er å overholde regler, holde ro og orden, være konsekvent og vise autoritet,

kanskje med en viss frykt for at barna skal komme i posisjon til å "ta over styringen". Dette stemmer overens med hva vi ser i nåtidsrettede klimaer i barnehagen (Ekholm og Hedin 1993). I de romslige mønstrene er det mer plass for å gjøre forskjell på barna etter hvert som de har behov for det, og likeverd betyr ikke nødvendigvis at alle behandles likt til en hver tid (Bae 2004). I et framtidig rettet klima vil man sannsynligvis se mer til de romslige mønstrene i samhandling enn i nåtidsrettede klimaer.

"Anerkjennelse innebærer å kunne akseptere motsatte og paradoksale perspektiver. Dette igjen forutsetter toleranse for det udefinerte og evne til å leve i relasjoner som et både-og-fenomen, ikke som et enten-eller-fenomen" (Bae i Sigsgaard 2003: 24).

Når man beveger seg vekk fra bedømmelsespedagogikken mot en anerkjennelseskultur vil denne både- og holdningen bli mer og mer naturlig. Det motsatte av denne både-og-tenkningen blir en fremmedgjøring hvor de voksne heller henviser til regler i barnehagen, enn hva de selv synes (Nordin-Hultman 2004). For noen kan denne både-og-tenkningen fremstå som manglende grenser eller holdningsløshet, mens det for barna kan være en mulighet til å utvikle selvstendig fleksibel og kreativ tenkning med hjelp fra voksne innenfor trygge omgivelser. Erik Sigsgaard beskriver kjeft som:

(...) "en samlebetegnelse for en rekke typer verbale sanksjoner og atferdsmodifiserende inngrep, vanligvis utført av voksne, mot barn som er avhengige av dem. Uttrykksformen vil regelmessig – mer enn ordinnholdet – karakterisere budskapet som kjeft" (Sigsgaard 2003: 71).

Kjeft dreier seg altså om at de voksne ønsker å påvirke barnas atferd, og at det er "måten" det sies på – uttrykksformen, som gjør at det oppleves som kjeft av barna. Videre skriver Sigsgaard (2003) at:

Kjefting omtales neppe i virksomhetsplaner og årsplaner i barnehagen

"Å kjeft er ikke et ordentlig pedagogisk begrep, slik som stimulere eller motivere. Til gjengjeld er det svært gammelt, og alle kjenner det" (Sigsgaard 2003: 63).

Kjefting omtales neppe i virksomhetsplaner og årsplaner i barnehagen, men er et gammelt virkemiddel i barneoppdragelsen som kanskje skjules bak mer pedagogiske termer, som å "sette grenser" for barna (Sigsgaard 2003).

Dette begrepet kan være nokså diffust og tillater dermed vid bruk av begrepet. Tidligere så man på det å "sprengre grenser" som noe positivt, men i pedagogisk forstand er det ikke slik. Ved å omformulere og omgå diskusjonen rundt den pedagogiske virksomheten av kjeft på denne måten, sier man ikke lenger at førskolelæreren kjefter, avbryter eller avstraffer, men at førskolelæreren nå dekker barnets behov for grenser (Sigsgaard 2003).

"Det er nok sentralt at en kjeftende voksen vil være tilbøyelig til å beskrive sine utsagn med andre ord enn kjefting, også når utenforstående er enige om at det nettopp er kjefting som foregår" (Sigsgaard 2003: 59).

Sigsgaard (2003) peker her på at de voksne selv gjerne ikke bruker begrepet kjefting om egen atferd. De omtaler det heller som "å si ifra til barnet" eller "sette grenser for barnet" og legitimerer dermed bruken av kjeft ved at det er en nødvendig del av barneoppdragelsen – et nødvendig onde. Barnas protest mot overvåkning og sanksjoner omtolkes av de voksne til det motsatte - mer behov for kontroll og voksenstyring. Det motsatte av å kjefte vil være å gi barnet en positiv oppfordring. Katherine Read holder frem at en positiv henvendelse ikke vil vekke motstand hos barnet, og den virker minst like effektivt som en negativ henvendelse.

Ved å legge vekt på det positive fører man oppmerksomheten bort fra det negative. Dermed minsker betydningen av det negative ved barnet. Å veilede barnet i hva det kan gjøre vil bedre støtte opp under barnets utvikling enn det å fokusere på hva barnet ikke kan gjøre og hva som er uønsket (Reid ref. i Sigsgaard 2003).

Vi trenger alle tilbakemeldinger fra omgivelsene på vår atferd dersom vi skal ha grunnlag for å lære og å utvikle oss. For barn er dette behovet for tilbakemeldinger stort, og det er de voksnes ansvar å korrigere barns atferd innenfor en sosial kontekst. Spørsmålet er ikke hvorvidt barn trenger tilbakemeldinger på sin atferd fra de voksne, men heller i hvilken form tilbakemeldingen skal gis. Lisbeth Iglum (2001) legger vekt på å benytte seg selv som referanseramme og foreslår at mange vanskelige situasjoner ville løse seg enkelt dersom den voksne tar barnets perspektiv og tenker seg hvordan man selv ville ønske å bli behandlet i en lignende situasjon. Å gi og ta kritikk er en kunst, også for voksne, og mange av oss er svært engstelige for å gi våre voksne kolleger negative tilbakemeldinger, kanskje i frykt for selv å bli kritisert eller for å såre den andre part. Det er lite sannsynlig at kjeft bidrar til en anerkjennende relasjon mellom barn og voksen, hvor begge parter føler seg sett og ivaretatt, og hvor den voksnes budskap til

barnet bidrar til vekst og læring hos barnet. Hvorfor tillater vi oss da å kritisere barn åpenlyst og uhemmet foran andre barn og voksne? Ifølge Taiet og Algot (ref. i Sigsgaard, 2003) er en annen årsak til at voksne tillater seg å kjefte at barn har lav status, er lite respekterte, er mindre og kan ikke forsvare seg. Assisterende styrer i en dansk barnehage uttrykker følgende:

"Det er jo bare fordi vi har degradert dem at vi kan snakke slik til dem som voksne tradisjonelt snakker til barna i en barnehage... Vi snakker jo ikke slik til noen andre mennesker (...)" (ref. i Sigsgaard 2003 : 179).

Kjeft er en lite hensynsfull måte å gi et barn tilbakemeldinger på sin atferd på.

Kort sagt kan man kanskje si at kjeft er en lite hensynsfull måte å gi et barn tilbakemeldinger på sin atferd på.

HVORFOR KJEFTER MAN I BARNEHAGEN?

Hvordan begrunner de voksne kjeftingen sin? Sigsgaard oppsummerer det slik: "Det

gjør de vanligvis ikke” (2003: 116). Kjefting begrunnes ikke, fordi det ikke ses på som del av det pedagogiske arbeidet. Kjeften ses på noe som forekommer men ikke er nevneverdig. ”Det er jo bare slik vi gjør det”. Dermed kan man si at kjeftingen er en del av førskolelæreres habitus. Habitus beskrives i denne sammenheng som:

(...) en betegnelse for de kollektive handlingsmønstre og orienteringssystemer som kjennetegner medarbeiderenes handlingsmønstre i det pedagogiske feltet. Habitus beskriver de selvfølgelige valgene som ubevisst forekommer oss riktige, og som på samme tid er et uttrykk for institusjonslogikken som en "naturlig" orden. (...) Menneskeskapte forhold, for eksempel institusjoner, og den institusjonelle habitus, fremstår med samme selvfølgelighet som naturen (...) og med den samme urokkelighet som denne. Det vil si, som noe som ikke umiddelbart kan endres av mennesker (...) (Sigsgaard, Rasmussen og Smidt 1999:101/102).

Innenfor barnehager der kjeft er en del av barnehagens habitus, kan normativt press fra kollegaer også være medvirkende til at man presser seg selv til å kjefte. En av førskolelærerne fra intervjuundersøkelsen forteller:

”Jeg merker ofte at folk har vært frustrert over at jeg på en måte ikke har samme - hva skal jeg si - kodeks som veldig mange

andre da (ler), og også har jeg merket at steder hvor jeg har følt meg – kanskje i begynnelsen – utrygg, har kjefta på unger fordi jeg vet at de bryter de regler som ... og det synes jeg er forferdelig, for da synes jeg at jeg går på akkord med meg selv og det har jeg liksom gjort, jeg har kjefta liksom, og ikke egentlig ment det (...) da dobbeltkommuniserer jeg, fordi det er andre voksne som har satt de reglene, det forventes at sånn og sånn gjør man og sånn og sånn gjør man ikke, og at jeg noen ganger har kjefta, det har skjedd altså .... at man liksom kjefter fordi, for å komme .... for å holde seg inne med kollegaene (...) men jeg hadde det ikke godt med det altså, og etter hvert som jeg ble tryggere i hverdagen så jobbet jeg mer som meg selv liksom, men det kunne også bli konfliktfylt da” (Førskolelærer fra intervjuundersøkelsen).

Her settes det ord på hvordan det kan kjennes å være en ”ikke-kjefter” innenfor et miljø hvor kjefting ses på som en nødvendig del av hverdagen. Sigsgaard trekker frem at enhver reagerer ut fra sine personlige normer, men at disse normene etter hvert vil nærme seg lederens normer (Sigsgaard 2003) I boken ”Sett og forstått. Alternativer til tvang og makt i møtet med utviklingshemmede” påpekes at også de ansatte ved institusjoner

sosialiseres inn i den rådende omsorgskulturen:

”Et godt eksempel på det er når en som nyansatt reagerer på måten erfarne ansatte snakker om og til brukere på, eller hvordan dagen legges opp. Men etter en stund slutter en å reagere, og ordlegger seg kanskje til og med på samme måte selv og legger opp dagen etter samme mønstre som de andre” (Ellingsen, Jacobsen og Nicolaysen, 2002: 64).

De ansatte ved institusjoner sosialiseres inn i den rådende omsorgskulturen

Det samme fenomenet kommer frem i intervjuundersøkelsen. Her forteller førskolelærere at de iblant unnlater å gripe inn overfor kolleger, selv om man reagerer på måten de andre behandler et barn:

”Jeg merker at jeg snur ryggen til noen ganger når jeg reagerer (alvorlig stemme). Jeg tenkte på det i går, faktisk (sukker). Hvorfor sier jeg ikke noe om dette?” (Førskolelærer fra intervjuundersøkelsen).

Ikke alle de voksne kjefter like mye på barna, og Sigsgaard peker på at grunnen til at enkelte velger å ta i bruk kjeft overfor barna kan ligge i at de selv fikk kjeft som barn og derfor ser på kjeft som en nødvendig og naturlig del av barneoppdragelsen. Videre kjeftes det fordi de voksne trenger utløp for egen frustrasjon, fordi de er utslitte og stressede, fordi de ikke har alternativer, fordi barn og voksne har for liten tid sammen, fordi atferdspsykologien har understøttet de autoritære delene av den tradisjonelle pedagogikken og fordi kjefting blir en del av institusjonslogikken når for mange mennesker stenges inne på for liten plass og skal utføre de fleste oppgaver samtidig - og en blanding av flere av disse årsakene (Sigsgaard 2003).

ARBEIDSFORHOLD, STRESS OG KJEFT

"Det er viktig at både barn og voksne har betydning for hverandre. Sett i relasjon til alle de nye, politisk svært populære, megainstitusjonene, er det nok bryet verdt å finne ut av hvor mange man egentlig kan være om det skal bli nært" (ref. i Sigsgaard 2003: 41).

Dersom man opplever et misforhold mellom de kravene som stilles i hverdagen og den kapasitet man har, vil man over tid kunne oppleve dårlig samvittighet overfor barna, stress og til slutt

utbrenthet. Rammefaktorer, som mange barn stengt inne sammen på for liten plass, vil kunne føre til at barna mobber hverandre, og med store barnegrupper "blir det lite tid til å spørre, ta seg av og være til rådighet. Det faller lettere å kjefte" (Sigsgaard 2003: 222). Tid har blitt en mangelvare i dagens samfunn, og dette merkes ikke mindre i barnehager. Det blir stadig vanskeligere å skape rom for de viktige samtalene med barna, og i rapporten "Klar ferdig gå! Tyngre satsing på de små!" vektlegges behovet for en systematisk overvåking og innsamling av data i forhold til hva slags tilbud barna faktisk har i barnehagen. Arbeidsgruppen mottok flere henvendelser fra både barn og ansatte som var bekymret for kvaliteten på tilbudet til barna, og en pedagogisk leder kommer med følgende utsagn:

"Vi opplever en hverdag i dag der det gjelder å overleve og passe på at ingen barn skader seg og at de får nok mat og drikke" (Rapport BFD 2005).

I intervjuundersøkelsen beskrives de vanlige rutinegjøremålene i løpet av dagen, som av- og påkledning, skift og stell, måltider, soving, og særlig overgangen mellom disse, som arenaer for maktkamper mellom barna og de voksne hvor det ofte kjeftes mer:

"Det er når de voksne føler at de mister kontrol-

len. Overgangssituasjoner hvor på en måte barnets ønsker og behov står i konflikt med den voksnes ønsker og behov, veldig ofte da, for da bruker vi vår makt, i kraft av at vi er voksne så bare tar vi makten. Så jeg tror det er først og fremst da hvor ... det er klart at det er også sanne rammebetingelser, som noen ganger når vi har 21 unger som skal ha av- og påkledning, bæsjebleier, mat, soving... rutinesituasjoner, så istedetfor å bare bremse og bare la det ta den tiden det tar, så har man liksom intensjon om at vi skal rekke så og så mye i dag..." (Førskolelærere fra intervjuundersøkelsen).

STØY OG STRESS

I rapporten "Rekruttering til og stabilitet i førskolelæreryrket" (2000) fastslås det at det er behov for forbedringer i barnehagen, og at de ansatte i barnehagen opplever belastninger i forhold til barnehagens fysiske utforming, belastende arbeidsstillinger og "et høyere støynivå enn normalt lydnivå". Arbeidsilsynets kontroller viser at 75% av de barnehageansatte plages av forstyrrende og slitsom støy på jobb (Arbeidstilsynet 2005). I "Jaktstart på kjennetegn ved den gode barnehagen", den første rapporten fra prosjektet "Den norske barnehagekvaliteten", oppgis også for høyt lydnivå inne som et problem (Søbstad 2001). Sigsgaard

peker på at i 2001 ble det kjent at mer enn 30% av barna blir hørselsskadde før skolealderen (Sigsgaard 2003). Forstyrrende og slitsom støy i barnehagen kan være stressende både for voksne og barn, og seniorinspektør Kjell Aass i Arbeidstilsynet, forteller at det å bli utsatt for støy over en periode på åtte timer, i den grad det har blitt gjort i barnehagene, kan føre til stress (Aass ref. i Torjusen 2006). Sigsgaard påpeker også at barn opplever stress i barnehagen:

"(...) barna er stresset av for stor grad av institusjonalisering, for mange aktiviteter, for liten plass, for mye støy og for mye kjedsomhet, samtidig som det ikke finnes alternativer" (Sigsgaard 2003: 127).

Forstyrrende og slitsom støy i barnehagen kan være stressende både for voksne og barn

Blant stressreaksjonene som kan utløses av plagsom støy finner man muskelspenninger, verkende nakke og skuldre, hodepine, mage- og fordøyelsesproblemer, tretthet, irritasjon, aggressivitet, konsentrasjonsvansker, øket uro, nedsatt innlæringsevne og

mer langtidssykefravær (Innemiljø 2006, Vinsrygg 2002). På hvilken måte kan stress bidra til å skape, opprettholde eller forverre barns vansker og bidra til en atferd som fører til negative tilbakemeldinger fra omgivelsene? Nestleder Lasse Kolstad i seksjon barnehage sier at:

"(...) både barn og ansatte lever under forhold som er direkte skadelige. Det å jobbe i barnehage er på mange måter krevende, og mange ansatte føler seg slitne og utkjørte etter jobb. Høyt støynivå er en av hovedårsakene til dette (...)" (Kolstad, ref. i Jære 2006).

Aass påpeker videre at trangboddhet oppleves som et stort problem i barnehager. Blant annet medfører denne trangboddheten et økt støyproblem for barn og voksne i barnehagen (Jelstad 2006). Gunn Heidi Saltnes, fagkonsulent i Vålerenga barnehageenhet, indikerer at størrelsen på barnegruppen ideelt sett burde være redusert:

"Ideelt sett burde jo barnegruppene være minst mulig for å forhindre de mest støyutsatte situasjonene, men da må det flere ansatte til, sier Saltnes. - Og slik situasjonen er i dag, er det en umulighet" (Saltnes, ref. i Haaken- sen 2005).

Sigsgaard (2003) viser til ny kunnskap om små barn, hvor man ser at det er gjennom fysisk lek, tumling, falling og løping, at barna skaper en

felles oppmerksomhet og intersubjektivitet, og at slik sosial kroppsutfoldelse er den mest sentrale selvska- pelsesprosessen hos små barn. Når det i mange barnehager er trangt om plassen, er det naturlig at det er nettopp omkring aktiviteter som innebærer bevegelse og lyd mange konflikter oppstår i barnehagen. Førskolelærerne i intervjuundersøkelsen forteller at urolige barn som "tuller" får mer kjeft:

"(...) at de driver og tuller sånn opp og ned, at de ikke klarer å sitte rolig, at man blir sånn kjempeuro- lig, og hopper opp og ned fra benken ... "nei nå er det nok, nå må du sitte stille!" (Førskolelærer fra intervjuundersøkelsen).

Det er gjennom fysisk lek, tumling, falling og løping, at barna skaper en felles oppmerksomhet og intersubjektivitet

"(...)det er ikke så mye sånn løping på avdelingen for det er det ikke plass til å gjøre når vi er alle ni så da blir det ... da kan de bli litt sånn der "NEI! IKKE GJØR DET" (mimer en som roper) (Førskolelærer fra intervjuundersøkelsen).

Sigsgaard påpeker med utgangspunkt i Foucault, Goffman og Elias sine teorier at det nettopp er kroppslighet det gripes hyppigst inn overfor i institusjoner (Sigsgaard 2003).

"På den ene side kan vi derfor si at barnehageforskningen viser at det nettopp er kroppene man forsøker å temme, disiplinere eller enda til å få brakt til taushet (også) i barnehagen – av "nødvendighet" og i beste mening, samtidig som den pedagogisk-psykologiske forskningen på den annen side viser at kroppens frihet og utfoldelsesmulighet er fundament for menneskelig erkjennelse og menneskets eksistensielle tilblivelse" (Sigsgaard 2003: 104).

Om mennesker som blir sterkt regulert i sin atferd og utsettes for særdeles mange sanksjoner bruker Sigsgaard termen "homo-institutionalis" (Ref i Jensen 2002). Han forteller om at barn utsettes for en annen form for kjeft enn det de gjorde før. I dagens effektiviserte barnehager vil barn ofte kunne få kjeft for brudd på en rekke institusjonslogiske regler som for det meste er laget for og opprettholdes for å få en presset hverdag til å fungere (Sigsgaard 2003). Sigsgaard peker på at én av årsakene til at vi ikke ser en like stor oppblomstring av "anti-kjeft-prosjekter" som vi har sett når det gjelder anti-mobbe prosjekter er at man ved det

førstnevnte vil bli tvunget til å også sette fokus på de voksnes atferd: "Setter vi kjefting på dagsordenen, er det umulig å unngå å sette også den voksne under debatt" (Sigsgaard 2003:13). Da kjeft ikke ses på som del av det viktige planlagte arbeidet i en barnehage, stilles det ikke krav om at man skal begrunne bruken av kjeft, og man problematiserer dermed lite bruken av kjeft. Dersom bruk av kjeft er en del av barnehagens habitus, vil det ikke bare være tillat å bruke kjeft, men det vil også være forventet og mer eller mindre pålagt at de som arbeider med barna skal benytte kjeft i grensettingen overfor barna.

Hvordan skapes det i dag slike "gyldne øyeblikk" mellom barn og voksne dersom barnehager opplever at dagen legges opp for å få en presset hverdag til å gå rundt?

I den nye rammeplanen for barnehagene (2006) vektlegges det blant annet at man skal organisere den pedagogiske virksomheten på en slik måte at det gis tid og rom for å lytte og samtale. Hvordan skapes det i dag slike "gyldne øyeblikk" mellom barn og voksne dersom barnehager opplever at dagen legges opp for å få en presset hverdag til å gå rundt?

HVILKE BARN FÅR MEST KJEFT I BARNEHAGEN?

Barn med språk- og kommunikasjonsvansker

I beskrivelsene av de barna som fikk mest kjeft i barnehagen, kom språk- og kommunikasjonsvansker svært tydelig frem i førskolelærernes uttalelser. Barna hadde vansker som så ut til å dreie seg både om språklydsvansker og om pragmatiske og semantiske vansker. De hadde vanskelig med å gjøre seg forstått og med å bli forstått av omgivelsene. Førskolelærerne beskrev barn med store språkvansker hvor omgivelsene hadde vansker med å forstå barnet, barn som hadde vansker med å forstå enkle beskjeder og barn som hadde vansker med å forholde seg til forandringer og ukjente situasjoner. Gjennomgående virket det som om de barna som så ut til å få mest kjeft i barnehagen også var de barna som fra før hadde det vanskeligst. Språkvanskene som beskrives så ut til å dreie seg dels om språklydsvansker:

"Han har så dårlig språk at de andre ikke skjønner hva han sier (...) Du måtte på en måte kjenne han ganske godt for å skjønne hva han sa" (Førskolelærer fra intervjuundersøkelsen).

Dels dreidde det seg om pragmatiske og semantiske vansker som viste seg gjennom at informantene fortalte om vansker med å motta enkle beskjeder:

"Det å egentlig forstå hva han skal gjøre for noe, forståelsen av ting, det var veldig vanskelig. Sånn: "Nå skal vi gå og vaske hender" – "Hmmm?" liksom..." (Førskolelærer fra intervjuundersøkelsen).

I beskrivelsene av barna kom det gjentatte ganger i intervjuene frem at de barna som fikk mye kjeft hadde vansker med språket:

"Kanskje dårlig språk, og når man ikke hadde språket da brukte man hendene" (Førskolelærer fra intervjuundersøkelsen).

"Han ville jo komme og sitte på fanget og han kom med hånden, kom liksom, og han sa det, men på en helt forvridd måte, eller man kunne jo, noen ord var helt ordentlig, andre ord var jo. (...) Han har så dårlig språk at de andre ikke skjønner hva han sier (...) (Førskolelærer fra intervjuundersøkelsen).

"Dårlig språk, usikker som person, dårlig selvfølelse, han har også vanskeligheter med å komme inn i leken med andre barn" (Førskolelærer fra intervjuundersøkelsen).

Språkvansker som dreier seg om vansker med semantikk, pragmatikk, formverk eller andre mer komplekse språkvansker vil kunne øke risikoen for at barn skal utvikle psykososiale vansker i forhold til barn som kun har vansker med språkets lyder (Befring 2001). Det er der-

med urovekkende når det fortelles at barn med språkvansker, lav selvfølelse og manglende lekeferdigheter gjenkjennes blant de barna som får mest negative tilbakemeldinger i barnehagen. Samtidig må det også tas i betraktning at bakgrunnsstøyt vil vanskeliggjøre bruk og innlæring av språkferdigheter og glede.

BARN MED PSYKOSOSIALE VANSKER

Psykososiale vansker hos barn er et omfattende problem. Det antas at mellom 10 og 20% av alle barn mellom 4 -10 år har psykiske plager som påvirker hvordan de fungerer, og at omkring 4-7% av disse har behov for behandling. Avhengig av hvilket alderstinn barnet er på, kan disse vanskene komme til uttrykk gjennom ulike former for problematferd. Atferdsforstyrrelser, hyperkinetiske forstyrrelser og emosjonelle forstyrrelser er de mest vanlige uttrykkene for psykiske vansker hos barn mellom 0 – 12 år (Folkehelseinstituttet 2003).

Enkelte av de barna som får mest kjeft beskrives som barn med psykososiale vansker, med et stort behov for oppmerksomhet og voksenkontakt som nesten kunne "spise opp" de voksne, og bekymring omkring omsorgssvikt ble nevnt av to av førskolelærerne. Slike beskrivelser stemmer godt med bildet av "det kontaktsø-

kende barnet", som Sigsgaard legger frem som én av tre hovedtyper av barn som får mest kjeft i barnehagen. Disse barnas provoserende atferd kan også være del av symptombildet for barn med psykiske vansker eller for barn som er utsatt for omsorgssvikt (Sigsgaard 2003). Andre barn som beskrives som blant dem som får mye kjeft er barn som beskrives som aktive, utagerende og aggressive:

Enkelte av de barna som får mest kjeft beskrives som barn med psykososiale vansker

"Det er vel et barn som, går på og klorer og biter og slår et annet barn, eller flere barn ofte, det er vel de som får mest. Veldig aktiv (...) Jeg tror at det er de barn som er litt utagerende og sånn, de får jo mer..." (Førskolelærer fra intervjuundersøkelsen).

Denne beskrivelsen faller delvis inn under den kategorien som Sigsgaard kaller *det hyperaktive barnet* (Sigsgaard 2003). Generelt sett er de barna som beskrives av informantene barn som oppfattes av omgivelsene som vanskelige, irriterende eller

provoserende. En fellesnevner for noen av disse barna kan være at omgivelsene betrakter dem som barn med "atferdsvansker". Disse barna har på ulike måter vansker med å tilpasse seg omgivelsene på en måte som omgivelsene aksepterer. Blant barn som får mye kjeft nevnes også barn som utfordrer, irriterer eller oppfattes som usympatiske av de voksne, gutter og barn hvor man er i konflikt med foreldrene.

NÅR KJEFTES DET MINST, OG HVILKE BARN FÅR MINST KJEFT I BARNEHAGEN?

Det var også interessant å stille spørsmål om i hvilke situasjoner det kjeftes minst, og hvilke barn som fikk minst kjeft i barnehagen. Inntrykket var gjennomgående at hvor mye kjeft barna fikk var svært avhengig av de voksens dagsform, om de var slitne og deres stressnivå. På spørsmålet om i hvilke situasjoner det kjeftes minst, svarer en av førskolelærerne:

"Det kan skje når som helst, jeg kan ikke si når". (Førskolelærer fra intervjuundersøkelsen).

De barna som informantene peker på det som barn som får lite eller ingen kjeft beskrives som sosialt kompetente barn som: "oppfører seg ordentlig, som kan det å omgås andre (...) kunne vente på tur, for eksempel". Informantene beskriver også de barna som er rolige, ofte

jenter, barn man har nære relasjoner med og som man liker, deler interesser med og kjenner seg selv igjen i som barn som får mindre kjeft. Barn som følger regler, ikke gjør mye ut av seg og krever lite er også blant de barna som får lite kjeft:

"Slike barn som man ofte ikke ser. Slike som bare er med i gruppen, som er rolige, følger planer og rutiner og regler, og bare flyter med" (Førskolelærer fra intervjuundersøkelsen).

Allikevel er det viktig å påpeke at disse barna vil påvirkes av kjeft som andre barn i nærheten pådrar seg. Sigsgaard (2003) kaller dem "de hosstående barna" Susanne Højlund omtaler dem som de "tause betrakterne" (Sigsgaard 2003: 195). Disse barna er tilstede når andre barn får kjeft, og kjeftingen kan ha en like stor, om ikke større, innvirkning på disse barna.

BARNES REAKSJONER PÅ KJEFT

Det ser ut som om reaksjonene varierer mellom at barna reagerer svært kraftig på å få kjeft:

"noen blir dypt ulykkelige, (...) glir helt hinsides alt" (Førskolelærer fra intervjuundersøkelsen)

mens andre ser ut til å ikke bli det minste påvirket:

"(...) blir helt sånn der "nevermind" altså, inn av det ene øre og ut av det andre: "Kjefter du på meg

liksom? Ja ja..." (Førskolelærer fra intervjuundersøkelsen).

Det skiller mellom de barna som er vant med å få kjeft og de som sjelden får kjeft:

"Nei, de som er vant med å få kjeft, de reagerer ikke, men de som sjelden får det de kan reagere veldig sterkt på det. Ja man ser på kroppen, og de spenner til litt hvis man hever stemmen, men de som er vant med å få kjeft, de kanskje bare smiler og hører ikke etter i det hele tatt, det virker ikke - det er ikke den måten man kan nå et barn" (Førskolelærer fra intervjuundersøkelsen).

Barn som ikke er vant med å få kjeft reagerer kraftig, blir ulykkelige, og de viser klare kroppslige uttrykk for at de reagerer sterkt på å få kjeft. De som er vant med å få mye kjeft reagerer lite og virker blaserte. Sigsgaard (2003) peker på at de barna som får mye kjeft etter hvert vil "lukke av". En av førskolelærerne peker på hvordan barna lærer av de voksne, og når de voksne kjefter og hever stemmen, følger barna de voksnes eksempel:

"(...) så hever de stemmen veldig mye de også. Det blir jo ringvirkninger av hva voksne gjør, vi er jo modeller, sant, man møter seg selv i døra noen ganger. De blir faktisk mer urolige av at vi kjefter og sånne ting. Jeg synes ikke det virker noe positivt, det gjør det ikke, de blir mye

mer urolige" (førskolelærere fra intervjuundersøkelsen).

VIRKNINGR AV KJEFT PÅ BARN

Sigsgaard peker på at det er ikke så farlig om man hisser seg opp en eller to ganger, men at kjeft er et problem når det begynner å bli et mønster, og man får et *hardt* klima i gruppen (ref. i Jensen, 2002). For barn som i utgangspunktet befinner seg i risiko for en uheldig utvikling, vil negative samspills-sirkler preget av kjeft og manglende anerkjennelse bidra til at barnet kan gå glipp av viktige erfaringer fra samspill med voksne og barn, og barnehagens evne til å virke forebyggende vil reduseres.

Dessverre kan det se ut som omgivelsene ofte velger å fokusere på barnets atferds-symptomer, og at de dermed ikke viser forståelse for at det i hovedsak kan dreie seg om andre vansker, som vansker med språk- og kommunikasjon (Befring 2001). Dersom omgivelsene ikke ser på språkvanskene som en vanske som det trengs særskilt hjelp for, kan det være en fare for at barnet ikke får den hjelpen som er nødvendig. En slik manglende kompensasjon kan føre til at barnet utvikler tilleggsvanter, som psykososiale vansker, som en følge av den manglende hjelp til å kompensere for primærsvikten (Iglum 1997).

Det ser ut til at hyppig kjeft og omfattende kritikk foran andre kan føre til en tilbøyelighet for å føle skam ("shameproneness"), og videre at skam kan spille en viktig rolle i hvor sannsynlig det er at man tar i bruk vold overfor andre eller seg selv (Sigsgaard 2003).

"(...) erindringer om å bli tvunget til å skamme seg ser ut til å være viktigere enn erindringer om fysisk avstraffelse i dannelsen av krenkerpersonligheten (Dutton i Sigsgaard 2003: 186)".

Barn er svært resiliente, og overraskende mange barn klarer seg godt i livet til tross for en vanskelig start, men det er kjent at jo flere risikofaktorer barnet utsettes for, desto større er risikoen for en negativ utvikling. Ved at man påfører barn skam gjennom at det stadig krenkes verbalt foran andre og møter liten grad av anerkjennelse fra omgivelsene, kan barnet reagere med å trekke seg tilbake og skade seg selv eller andre.

"Forskning har blant annet påvist at barn som gjennom barndommen utsettes for mye og voldsom utskjelling oftere utvikler seg til å bli voldelige" (Sigsgaard 2003: 246).

Med Albert Banduras sosiale læringsteori til grunn for hvordan barn tilegner seg atferd gjennom omgivelsene, ser man at det ikke er lang

vei fra de voksnes atferd til barn som imiterer dem. Anerkjennende relasjoner er en forutsetning for at barn skal utvikle respekt både for seg selv og andre, og Sigsgaard (2003) peker på at mobbing kan relateres til de voksnes væremåte, og at dersom de voksne kjefter på barn "vil disse barna begynne å kjeft på hverandre, eller til og med mobbe hverandre" (Sigsgaard 2004: 218). De voksne ønsker kanskje å gjøre barna mer hensynsfulle ved å kjeft på dem, men kanskje det motsatte skjer. Ifølge sosial læringsteori er ikke "gjør som jeg sier"-metoden like effektiv som "gjør som jeg gjør", eller med andre ord, "actions speak louder than words".

"Hos noen barn kan man se at det ikke lærer å holde opp, men heller at det er viktig å ikke bli oppdaget" (Kragh-Müller 1997: 69).

Sigsgaard (2003) hevder at man kan tenke seg at det barn lærer av å få kjeft er å løpe fra ansvaret sitt, lyve og skylde på andre. Kjefting legger vekt på bruk av skam og krenkelse for å endre barnets atferd. Dersom årsaken til barnets atferd er vanskelige hjemmeforhold, språk- og kommunikasjonsvansker eller manglende sosial kompetanse, vil neppe en reaksjon som kjeft føre til en økning av den sosiale kompetansen.

ALTERNATIVER TIL KJEFT

"Forestiller vi oss at barnehagene og skolene fikk 50 prosent mer plass, ville mengden kjeft på landsplan antagelig bli redusert, men det ville stadig vært steder hvor det kjeftes mye og andre steder der hvor det bare sjelden eller kanskje aldri forekommer" (Sigsgaard 2003: 197).

Da årsakene til hvorfor de voksne kjefter kan variere, vil det ikke finnes én enkel løsning for å forbedre situasjonen. Det vil blant annet være viktig å se nøye på arbeidsforholdene til alle de som arbeider med barn i barnehagen. Barnehageyrket er krevende, og følge Unio (Hovedorganisasjonen for universitets- og høyskoleutdannede) har pedagogisk personale i barnehage og sykepleiere det høyeste sykefraværet av Unios yrkesgrupper (Unio 2004). Førskolelærerne i intervjuundersøkelsen ønsker seg blant annet større plass, færre barn i barnegruppene og flere voksne. Det kom også frem at mindre barnegrupper var å foretrekke fremfor økt bemanning på store barnegrupper:

"Større areal, mindre barnegruppe, flere voksne (...) mindre barnegruppe heller enn flere voksne, det kanskje skulle vært to voksne og fem barn, for det er små barn og de trenger mye oppmerksomhet og nærhet ..." (Førskolelærer fra intervjuundersøkelsen).

Å redusere barnegruppene vil kunne skape mindre trangbodhet, redusere støyen og redusere stress forbundet med vanskene med å rekke å ta seg av alle barna. Da vil også uheldige effekter av et høyt stressnivå hos barn og voksne kunne reduseres. Men da kommunale barnehager stilles overfor krav til effektiv drift, vil tiltak som fører til økte kostnader være vanskelige å gjennomføre.

Å være trygg på seg selv er en viktig del av arbeidet med barn som av ulike årsaker har det vanskelig

Samtidig som forbedring av arbeidsmiljø i barnehagen vil bidra til bedre forhold for både voksne og barn, peker Sigsgaard på at man selv under gode forhold vil kunne finne steder hvor man allikevel kjefter mye. Dermed vil tiltak som retter seg mot personlig og faglig utvikling for de ansatte være like viktige som utformingen av arbeidsmiljøet. Å være trygg på seg selv er en viktig del av arbeidet med barn som av ulike årsaker har det vanskelig. I intervjuundersøkelsen fortalte førskolelærerne at det vanskeligste i forhold til arbeidet med risikobarna var

når de strategier man velger overfor barnet ikke ser ut til å fungere, og man dermed blir usikker på hvordan man skal møte barna på den beste måten. Arbeidet med å skape utviklingsfremmende samspill kan være en langvarig prosess hvor man må være tålmodig og jobbe med de samme ferdighetene over lang tid, og det kan være langt mellom de gangene man "når gjennom":

"Jeg ble veldig sliten av dette barnet, (...) Det var ikke så ofte som jeg nådde igjennom på en måte (...)" (Førskolelærer fra intervjuundersøkelsen).

"(...)Ja, å hjelpe barnet det kan jo ta veldig lang tid før det fester seg. Og man kan hjelpe til med hvordan man kommer inn i leken, og det kan jo være utfordrende i seg - ja å gjenta, når det skjer over så veldig lang tid" (Førskolelærer fra intervjuundersøkelsen).

Arbeidet med barn som har det vanskelig kan til tider være krevende, og det er viktig at den voksne er trygg på seg selv og ser seg selv som ansvarlig i relasjonen. Hvor viktig det kan være med evne til selvrefleksjon og bevissthet i samspillet med barna trekkes frem av en av førskolelærerne i intervjuundersøkelsen:

"Kvaliteten på relasjonen mellom barn og voksen, det er alltid den voksnes ansvar, det mener jeg (...) jeg vet ikke om det er sann"

– hvis det går veldig bra i samspillet så er det lik-som, så kjenner man seg: "fordi jeg er så flink pedagog", ikke sant. Er det dårlig, så ligger det hos ungen... og er samspillet av dårlig kvalitet så ligger det hos ungen ikke sant, og hvorfor er det sånn? Det er veldig sjelden man gir ungen kredit for at et samspill fungerer godt.." (Førskolelærer fra intervjundersøkelsen).

Hvis den voksne part skal kunne ta sitt ansvar og endre uheldige samspillsmønstre, må den voksne være bevisst hva han/hun bringer med seg inn i samspillet, og så være villig til å ta ansvaret for å snu relasjonen.

Også i voksen alder kan enkelte utvise atferd som ikke kan sies å være sosialt kompetent

"Hvis vi fortsetter å kjeft, og ikke hjelper oss selv og disse elevene til et mer konstruktivt mønster, er det svært lite sannsynlig at de en dag plutselig vil oppføre seg annerledes av enda en negativ voksenreaksjon" (Damsgaard 2003: 2).

Anette Andersen, spesialpsykolog ved Torshov kompetansesenter, trekker frem at det er viktig å rette oppmerksomheten mot hva læreren tar med seg inn i samspillet med eleven, og at en reell kompetanseutvikling i skolen bør innbefatte muligheter for personlig utvikling og vekst hos lærere, slik at man blir bedre i stand til å reflektere omkring hvordan man agerer i samspill med andre (Andersen 2005). Kanskje kunne en lignende kompetanseheving være på plass også i barnehagen? En av førskolelærerne setter ord på hvor viktig refleksjon og utvikling av egen profesjonalitet kan være:

"Jeg kjeftet sinnsykt mye når jeg var ung og dum. 18 år og assistent, og gud som jeg kjeftet, og tillot meg bare å utagere og sånn (...) Jo mindre man vet, jo mer kjefter man" (Førskolelærer fra intervjundersøkelsen).

Det er ikke utelukkende barn i barnehagen som kan utvise "usosial" atferd. Også i voksen alder kan enkelte utvise atferd som ikke kan sies å være sosialt kompetent. Mobbing på arbeidsplassen ser ut til å være et utbredt problem, og sosiologen Else Tunglund hevder at "hver fjerde norske arbeidstaker blir så syk av kjeft på jobben at vedkommende holder seg hjemme minst en gang i måneden" (Arbeidstilsynet 2003). Da den sosiale læ-

ringen foregår fremst i her og nå-situasjoner i hverdagen, vil programmer og intensjoner med sikte på å heve barnas sosiale kompetanse ha liten innvirkning dersom barna til daglig inngår i samspill med "lite sosialt kompetente voksne". I den danske barnehagen Æblehaven fant man at det var en forutsetning for å holde fast ved ikke-kjeftekulturen at man fant en leder som var opptatt av ikke-autoritær pedagogikk, og at medarbeidere med autoritære holdninger måtte omstille seg (Sigsgaard 2003).

FREMOVER

Det er fremdeles behov for undersøkelser som klargjør hva slags tilbud barna faktisk har i barnehagen. Barn tilbringer en altfor stor del av sin oppvekst i barnehagen til at man kan overlate dem til tilfeldighetene, og ulike former for kvalitetssikring må benyttes. Lektor Stig Broström fra Danmarks Pedagogiske Universitet viser i en undersøkelse av det pedagogiske arbeidet i danske barnehager at det ikke er god nok overensstemmelse mellom innhold og mål for det pedagogiske arbeidet og den praksis som foregår i barnehagene. Broström mener at praksis i barnehagen er for tilfeldig:

"Det fortæller, at pædagogerne selv har en forestilling om, at de både har gjort og skrevet noget, uden at de altså har gjort

det. I deres forestilling om, hvad god pædagogik er, skal forskelligt indhold være til stede og visse aktiviteter være tilgodeset. Og det mener de så alvorligt, at de også mener, at de gør det, selv om de slet ikke gør det (Broström, ref. i Jensen, 2004).

Broström peker på at det vil være viktig med endringer som fører til at pedagogene tydelig må formulere mål og innhold, reflektere over målene, handle bevisst i forhold til dem og deretter analysere hvordan dette påvirker barna (Broström, ref. i Jensen 2004). Jeanette Rhedding-Jones, professor ved Høgskolen i Oslo, etterlyser en form for aksjonsforskning der barna kommer først, hvor man gjør er viktigere enn hva man skriver, og hvor det skapes et rom hvor praktikere og forskere samarbeider om å utvikle og forbedre praksis (Rhedding-Jones 2005).

Førskolelærerne i intervjuundersøkelsen har til felles at de på ulike måter har opplevd at de er personlig viktige for barn som har det vanskelig. Samtidig som de på flere måter beskriver arbeidet med barna som slitsomt og utfordrende, forteller de også om at disse barna finnes nærmest hjertet og om et ønske om å hjelpe disse barna. De har erfart hvor mye disse barna ser ut til å profittere på og setter pris på rolige stunder sammen, hvor det uttrykkes forståelse og varme, og hvor det finnes tid

til å opparbeide en trygg relasjon og forståelse for hverandre.

Nære relasjoner til minst én voksen person utenfor hjemmet kan være med å motvirke en uheldig utvikling, til tross for at barnet vokser opp under belastende omstendigheter. Dette er et av de områdene hvor barnehagen virkelig kan virke forebyggende og utgjøre en viktig forskjell i barns liv. Man vet imidlertid ikke hvor vanlige disse støttende relasjonene er, og enkelte studier viser til forhold mellom barn og voksne i barnehagen preget av følelsesmessig distanse, instrumentalitet og nøytralitet, noe som kan være skadelige for barnas psykososiale utvikling (Bae 2004).

Hva slags barnehager ønsker vi oss?

Dersom det er slik at barn som fra før av har det vanskelig også får mest kjeft i barnehagen, vil oppholdet i barnehagen for enkelte barn, kunne bidra til, opprettholde eller forverre disse barnas vansker. Derfor vil en diskusjon om fremtidens barnehager være viktig. Hva slags

barnehager ønsker vi oss? Passer dagens barnehage for alle barn, og hvordan kan vi bli enda bedre til å tilpasse tilbudet til ulike barns behov og interesser? Hvordan ville førskolelærerne i intervjuundersøkelsen ha det i barnehagen? De beskriver en barnehage som preges av mye humor og latter og mindre negativitet fra andre ansatte. De ønsker seg blide foreldre og glade barn som kommer inn i god lek og at man har det hyggelig sammen. Videre nevner de at de skulle ønske at man kunne klare å se det unike i hvert enkelt barn, og sørge for at "hvert barn kan gå ut i verden og hvile godt i seg selv". En av informantene forteller også om et sterkt ønske om å "avinstitusjonalisere institusjonen":

"(...) man må gi slipp på forventningene til hva en barnehageinstitusjon er (...) avinstitusjonalisere institusjonen", og det er liksom noe av det som jeg tenker, at man på en måte skaper et sted som man lengter etter å være, at man opplever det som berikende å være der, at man har gode relasjoner, glede, humor... at hvis man produserer noe så er det fordi man faktisk ønsker å være kreativ..." (Førskolelærer fra intervjuundersøkelsen).

Så hva skal til for at vi blir bedre rustet til å se det unike i hvert barn - og kan sørge for at de kan gå ut i verden og hvile godt i seg selv?

REFERANSER

- Andersen, A. (2005). Lærere trenger mer selvinnsett. Nettutgaven av Utdanning [online]. Tilgjengelig fra: <http://www.utdanning.ws/templates/udf-3224.aspx>
- Arbeidstilsynet (2003) *Berusede mobbing*. [online]. Tilgjengelig fra: <http://www.arbeidstilsynet.no/c26985/artikkel/vis.html?tid=39952>
- Arbeidstilsynet (2005) *3 av 4 barnehageansatte plages av støy*. [online]. Tilgjengelig fra: <http://www.utdanningsforbundet.no/UdfTemplates/Page-24636.aspx>
- Bae, B. (2004). *Dialoger mellom førskolelærer og barn: en beskrivende og fortolkende studie*. Unipub: Det utdanningsvitenskapelige fakultet, Institutt for spesialpedagogikk, Universitetet i Oslo.
- Befring, E og Tangen, R. 2001. *Spesialpedagogikk*. Oslo: Cappelen akademiske forlag.
- Broström, S. ref i Jensen V. B. (2004) *Pædagogik ved et tilfælde*. Nettutgaven av Børn og Unge [online]. Tilgjengelig fra: <http://www.boernogunge.dk/internet/BoernOgUnge.nsf/0/D0C22B7A1BB2F10CC1256E76003117ED!OpenDocument>
- Damsgaard, H. (2003) *Når kjeft ikke hjelper*. [online]. Tilgjengelig fra <http://www.utdanning.ws/templates/udf-1383.aspx?mode=print>
- Ekholm, B. & Hedin A. (1993). *Det sitter i veggene! : Barnehageklimaets betydning for barns og voksnes utvikling*. Oslo: Ad Notam Gyldendal.
- Elisabeth Nordin-Hultman (2004). *Pedagogiske miljøer og barns subjektskaping*. Oslo: Pedagogisk forum.
- Ellingsen, K.E, Jacobsen, K. & Nicolaysen K. (2002) *Sett og forstått: alternativer til tvang og makt i møtet med utviklingshemmede*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Folkehelseinstituttet, Nærde, A. & Neumer, S. P. (2003) *Psykiske lidelser blant barn 0-12 år*. [online]. Tilgjengelig fra <http://www.fhi.no/dav/7EB2F9066B9F4D79A7BD0C81F5340CE84.pdf>
- Førskolelærer fra intervjuundersøkelsen (2005) Børnich, E.: *Kjeft i barnehagen: kan kjeft true barns psykososiale utvikling?* Masteroppgave i spesialpedagogikk - Universitetet i Oslo.
- Iglum, L. (2001). *Kan de ikke bare ta seg sammen. Om barn og unge med MBD, AD/HD og Tourette Syndrom*. Oslo: Gyldendal akademisk forlag (1.utgave 1997, 3.opplag 2001).
- Innemiljø (2006) *Støy, stress og muskelspenninger*. [online]. Tilgjengelig fra: <http://www.sykavhuset.no/lyd.htm>
- Jelstad, J. 2006. *Barnehager pålagt tiltak mot støy*. Nettutgaven av Utdanning, [online]. Tilgjengelig fra: <http://www.utdanning.ws/templates/udf-11625.aspx>
- Jensen (2002) *Hold så op med at skælde ud*. Nettutgaven av *Børn og unge*, [online]. Tilgjengelig fra: <http://www.bupl.dk/internet/BoernogUnge.nsf/0/903C235CF3C6607CC1256C4D00377C9E?opendocument>
- Kolstad, L. ref i Jære, L. (2006) *Hysj – det gjør vondt i øret!* [online]. Tilgjengelig fra: <http://www.utdanningsforbundet.no/UdfTemplates/Page-34013.aspx>
- Kragh-Müller, G.(1997) *Barne-liv og oppdragelse*. I serien Grenser eller ei. Oslo, Pedagogisk forum.
- Lov om barnehager (1995) Oslo: Barne -og familiedepartementet.
- NOVA SIP IV – Barneforskning (Prosjektnr.: 76001, Prosjektleder: Agnes Andenæs). Velferdsstaten og barna: Ordninger og kunnskapsbehov. Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring (NOVA) [online]. Tilgjengelig fra: <http://www.no-va.no/index.-gan?-id=283&-subid=0>
- Rammeplan for barnehagen (1997) Q-0903 B. Utgitt av Barne- og familiedepartementet.
- Rammeplan for barnehagens innhold og oppgave (2006) Oslo: Kunnskapsdepartementet.
- Rapport BFD (2005) *Klar, ferdig, gå, tyngre satsing på de små*: rapport fra arbeidsgruppe om kvalitet i barnehagesektoren BFD 8. mars 2005 Oslo: Barne- og familiedepartementet.
- Raundalen, M. (2004) I foreldre og barn, Nummer 5 (2004) Oslo: Hjemmet Mortensen.
- Rekruttering til og stabilitet i førskolelæreryket (2000). [online]. Tilgjengelig fra: <http://odin.dep.no/kd/norsk/dok/andredok/rapporter/004041-220002/dok-bn.html>
- Rhedding-Jones (2005) *Noen idéer for fremtidens forskning i barnehagen* I Barnehagefolk, Nummer 3 (2005), utgitt av Pedagogisk Forum.
- Rye, H. (2000) *Tidlig hjelp til bedre samspill*. Nye metoder og nye muligheter. Kristiansand, Gyldendal Akademisk.
- Sagbakken, A. (2001). *Det er noe med den ungen: fra bekymring til handling*. Oslo: Sebu Forlag.
- Saltnes, G. H.ref i Haakensen E. B. (2005) *Må det støye i barnehagen* Arbeidstilsynet, [online]. Tilgjengelig fra: <http://www.arbeidstilsynet.no/artikkel/vis.html?tid=28809>
- Sigsgaard, E (2003). *Kjeft. Et oppgjør med kjeftepedagogikken*. Oslo: Pedagogisk

- Forum.
Sigsgaard, E., Rasmussen K. & Smith S. (1999) *Andre Måter*. Serie: Grenser eller ei nr. 3. Oslo: Pedagogisk Forum.
- Smith, L. & Ulvund, S. E. (1999). *Spedbarnsalderen*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Statistisk sentralbyrå (2006) [online]. Tilgjengelig fra: <http://www.ssb.no/emner/04/02/10/barnehager/>
- Søbstad, F. (2002). *Jaktstart på kjennetegn ved den gode barnehagen*: Første rapport fra prosjektet "Den norske barnehagekvaliteten". Trondheim: Dronning Mauds minne.
- Unio (2004) *Sykefraværstatisikk for Unios medlemsgrupper 2003-2005* Hovedorganisasjonen for universitetes – og høyskoleutdannede [online]. Tilgjengelig fra: <http://www.unio.no/webnew/UHosite.nsf/DocID/4FE07F8528820027C12571F5002E46BA?OpenDocument&ca t=Statistikk++Sykefravaerss>
- tatistikk
- Vinsrygg, G. (2002) *Dagliglivets støy*. Nettutgave Helsenytt for alle, [online]. Tilgjengelig fra: <http://www.helsenytt.no/artikler/stoey.htm>
- Aass, ref. i Torjusen 2006 *Barnehageansatte må ta hørselstest*. Nettutgave Fredrikstad Blad, [online]. Tilgjengelig fra: <http://www.fb.no/apps/pbcs.dll/article?AID=/20060119/NYHET/60119003>

Elisabeth Børnich

Arups gate 20, 0192 Oslo

Tlf. 951 37 383

E-post. elisabeth.bornich@gmail.com